

באר ה"אור החיים הקדוש"

סדר לימוד ב"אור החיים" הקדוש כתקנת מורינו הגאון רבי אלימלך בודרמן שליט"א

פרשת נצבים וילך פ"ו

פרשת נצבים

אתם נצבים היום כלכם לפני ה'אלהיכם ראשיכם שבטיכם זקניכם ושטריכם כל איש ישראל: (כ"ט ט')

אתם נצבים. צריך לדעת כוונת מאמר זה, עוד למה הוצרך לפרט **ראשיכם וגו' טפכם וגו'** ולא הספיק לומר בדרך כלל כלכם. עוד צריך לדעת טעם הברית הזו הלא בסמוך אמר אלה דברי הברית, ואם רצה לכלול גם האמור בפרשה זו בכלל הברית היה לו להקדים הדברים ויאמר על הכל אלה דברי הברית:

ונראה כי כוונת משה בברית זו הוא להכניסם בערבות זו על זה כדי שישתדל כל אחד בעד חברו לבל יעבור פי ה' ויהיו נתפסים זה בעד זה, והעד הנאמן מה שגמר אומר הנסתרות לה' אלהינו והנגלות לנו וגו' הרי שעל הערבות מדבר הכתוב, ואין זה הברית שאמר בסוף פרשת תבא כי אותו ברית הוא על עצמן, וזה שיתחייב כל אחד על אחיהו העברי כפי היכולת שביד כל אחד:

ומעתה באנו להבין מאמר **אתם נצבים** שהכוונה הוא על דרך אומרו (מ"ט ט') הנצב על הקוצרים ל' מינוי, ואומרו **כלכם** פירוש כולם יש עליהם עול זה כל א' לפי מה שהוא על דרך אומרו ז"ל במסכת שבת (נ"ד ט') כל מי שיש בידו למחות בכל העולם נתפס על כל וכו' וכל מי שיש בידו למחות באנשי עירו נתפס על אנשי עירו, וכל מי שיש בידו למחות בבני ביתו נתפס על וכו', והוא מה שפרט הכ' כאן ואמר **ראשיכם וגו'** שכל אחד יתחייב כפי מה שיש בידו, ראשיכם הם הגדולים שכולן שיכולין למחות בכל ישראל אלו יתחייבו על הכל, שבטיכם כל שבט ושבט יתחייב על שבטו, זקניכם ושטריכם כל זקן יתחייב על משפחתו, **כל איש ישראל** הם ההמון כל אחד יתחייב על בני ביתו, לזה הפסיק הכתוב כאן וסדר **טפכם וגו'** בפני עצמם כי אלו אחרים נתפסים עליהם שהם הרשומים בפסוק שלפניו כל אחד כפי מה שהוא, ואין הם נתפסים על אחרים, שהטף אינם בני דעה, והנשים כמו כן, הגרים גם כן אין להם להשתרר על ישראל, וכמו שדרשו ז"ל (נבמות מ"ט ט') בפסוק (נפיל י"ז ט') שום תשים עליך וגו' כל משימות שאתה שם עליך לא יהיה אלא מקרב אחיך ולא גרים, אבל ישראל חייבין עליהם כאומרו ז"ל (מ"ט י"ג) קשים גרים לישראל כספחת ופירושוהו לפי שאינם מלמדים אותם ככל הצורך, הא למדת שנתפסים עליהם:

עוד רמז באומרו **אתם נצבים וגו'** לפני ה' לפי שכל שהוא מרוחק מהקדושה קומתו נמוכה וראשו שפלה (כ"ד פ"ב ט'), לזה אמר כי להיות לפני ה' נצבו ונשאו ראשם:

לעברך בברית ה' אלהיך ובאלתו אשר ה' אלהיך כרת עמך היום: (כ"ט י"א)

לעברך בזכרית וגו' ובאלתו. טעם אומרו ובאלתו ולא הספיק בברית, יתבאר בהעיר עוד למה מעיקרא הוצרך לברית ולא הספיק גזירת מלך במורא העונשים הכתובים בתורה. אכן טעם הדבר הוא לפי שתבא הסברא לאדם לומר שיעבור עבירה אחת והוא שימרו

בעיקר ויענש עונש א' על עבירה אחת, ויותר נכון הוא לו מהיות מודה בה' ובתורתו ויתחייב על ל"ו כריתות וכמה מיתות ועונשים, אשר על כן נתחכם ה' והעבירם בברית לחייבם על כל פרט ופרט, וביאר השבועה שהוא על זה הדרך שנשבעין לקיים כל דבר ואם יעברו ויבטלו אחד מהם תבא עליו האלה הכתובה, והוא אומרו בברית וגו' ובאלתו, ומעתה הגם שיחשבו לכפור בעיקר לא יספיק להם עונש אחד על עון זה ויתחייבו על כל עון ועון ככל אלות הברית:

למען הקים אתך היום לו לעם והוא יהיה לך לאלהים כאשר דבר לך וכאשר נשבע לאבותיך לאברהם ליצחק וליעקב: (כ"ט י"ב)

למען הקים אותך וגו'. פירוש טעם שאני מבקש להרבות בעונשים ובאלות הוא למען הקים אותך לו לעם ולא תכפרו בו כי תפחדו מעוצם האלות אשר תתחייבו שתכפרו באלהותו ובוזה תתקיימו לעם ה':

עוד ירצה לתת טעם לברית הערבות, שלא יאמר אדם למה יעשה ה' כה לעבדיו להכביד עולם לחייבם במעשה הזולת, לזה אמר כי אלהים חשבה לטובה למען הקים אותך לו לעם פירוש שזולת זה יהיו ישראל חוזרים לאחוריהם היום יפשע אחד בקלה ולמחר בחמורה והיו נשמטים מעדת הקדושה מעט מעט עד שיפשע ישראל מהיות עם ה', ובמה שעשאו ערבים יתנו לב לעובר עבירה אחת קלה כבחמורה ויתקיימו לעם סגולה, הא למדת שכל מעשה ה' אינו אלא לטובתינו להקיימו:

ולא אתכם לבדכם אנכי כרת את הברית הזאת ואת האלה הזאת: (כ"ט י"ג)

ולא אתכם לבדכם וגו' כי את אשך וגו'. קשה למה הוצרך לומר ולא אתכם וגו' ולא הספיק באומרו את אשר ישנו וגו' שהם אותם שהיה מדבר עמהם ואת אשר וגו' ומוכן הדבר שלא אתם לבדם הוא כורת וגו'. אכן כוונת הכתובים הוא שבא לחייבם לקבל עליהם הברית והאלה ועל זרעם הבאים אחריהם עד עולם, והוא אומרו ולא **אתכם לבדכם** פירוש לחייב אתכם לבד אני כורת אלא בין אותם שהם עמנו בין אותם וגו', ומעתה אם לא היה אומר אלא את אשר וגו' ואת אשר וגו' אנכי כורת לא היה נשמע אלא שה' מחייב גם הבאים אחריהם אבל אינו מחייב את אשר ישנו עומד שם על זרעם אחריהם, ומאומרו **לא אתכם לבדכם** גילה כוונתו שבאלה עצמה שכורת עם העומדים שם מוסיף לחייבם על הדורות, ושיעור הכתוב הוא לא אתכם לבדכם אני מחייב על האמור אלא אף על דורות הבאים אחריכם, וזה לא היה נשמע אם לא היה אומר אלא את אשר וגו' ואת אשר וגו' אנכי כורת ברית, שהייתי אומר שהם דברי ה' על הבאים אחריהם לא שיתחייבו העומדים שם לקבל עליהם בעד הבנים:

פרשת וילך

נפקת נשמתא מבר נש באינון (ארבעין) [תלתין] יומין לית בר נש שליט בנשמתיה:

עוד נתכוון לומר להם טעם שהכיר שהיום מלאו ימיו ושנותיו, והגם שאמרנו הטעם מדרך הצדיקים להעלים השגתם, אשר ישיגו יותר על בני דורם, ולזה אמר להם טעם הכרתו בדבר משני טעמים. אחד, לא אוכל עוד לצאת ולבא שניטלה ממני הרשות ונתנה ליהושע. שנית, שה' אמר אליו לא תעבור את הירדן הזה, מזה הכיר כי קרבו ימי הפקידה:

ולדרך זה וה' נתן טעם להם לכיוון היום, ויבינו בה על הזמן המזדמן לפניו, שיתיחס אליו זכרון של היום, כמו שפירשנו במקום אחר:

עוד נתכוין בסמיכות וה' אמר אלי למאמר לא אוכל וגו', להודיע נאמנות עבודתו לבורא ברוך הוא, שהגם שלא יוכל עוד לצאת ולבא, אם יאמר אליו ה' עבור את הירדן יהיה מתאזר ועומד ומשמש להכניסם לארץ, ולא היה נמנע מצד שלא היה יכול לצאת ולבא, אלא שה' אמר אליו לא תעבור וגו':

ה' אלהיך הוא עבר לפניך הוא ישמיד את הגוים האלה מלפניך וירשתם יהושע הוא עבר לפניך כאשר דבר ה': {ל"א ב'}

ס' חלסיך סוף וגו' הוא ישמיד וגו'. הוצרך לומר שני פעמים הוא ולא הספיק באחת. נתכוון לנחמם על פטירתו, ואשר יחסרו שני דברים גדולים וטובים, האחת, כי היה להם למגן לפני ה' לבלתי כלותם כמו שמצינו בעגל ובמרגלים, לולי משה בחירו. שנית, כי הוא אבד ושיבר שני מלכי האמורי סיחון ועוג, ומי יקום במקומו ללחום המלחמות הגדולות אשר הם מעותדים לפניכם:

לזה אמר כנגד מה שנוגע לה' אמר ה' אלהיך הוא עובר לפניך, על דרך אומרו (שמות י"ז) עבור לפני העם, פירוש כי הוא העובר על פשעכם ואליו תחזיקו הטוב ולא לי, כמו שכן מצינו שהוא העיר את רוח משה להתפלל עליהם במעשה העגל, דכתיב (שם לב י') הניחה לי וגו', ואין בהעדר משה העדר העברת על פשע כי הוא יעבור לפניך:

וכנגד גבורת המלחמה אמר, כי לא כחו של משה הוא העושה חיל, אלא ה' הוא הלוחם, והוא אומרו הוא ישמיד וגו', ולצד האמצעיות אמר יהושע הוא עובר לפניך:

ודקדק לומר הוא, יתבאר על דרך מה שאמר הנביא במלחמת העי כשנפל מישראל כשלישים וששה איש ונפל יהושע על פניו אמר אליו ה' קום לך למה זה אתה נופל על פניך (יחזקאל י"ז), ואמרו רבותינו ז"ל (פסוקים מד) שאמר ה' אליו אתה גרמת, שלא יצאת עמהם, והוא מה שאמר משה הוא עובר, פירוש הדבר תלוי שיעבור הוא בעצמו לפניך ולא שלוחו:

וילך משה וידבר את הדברים האלה אל כל ישראל: {ל"א א'}

וילך משפ. צריך לדעת להיכן הלך, ויונתן תרגם שהלך למשכן בית אולפנא, והמפרשים אמרו (פיין רמב"ן ויכניו כתיב) שהלך ממחנה לוייה למחנה ישראל כאדם הנפטר מחבירו, והכתוב סתום הוא, ואין ממנו היכר לאחד מהדרכים. עוד צריך לדעת מי העיר את רוח משה לדעת שמלאו ימיו ושנותיו, והלא אמרו בגמרא (סנהדרין) שאין מודיעין לאדם ימיו ושנותיו, ומי הודיעו למשה:

ונראה לפרש על פי דבריהם ז"ל (חזקוני ח"א ר"ת) שאמרו כי ארבעים יום קודם הפטירה נשמת האדם הולכת ממנו, כאמרו (ספרי"ט ד י) ונסו הצללים, ומבקרת מקום חנייתה במקום עליון, והצדיקים יכירו בדבר, וצא ולמד מרבי שמעון בר יוחאי שהכיר ברבי יצחק כאמור בספר הזוהר (שם):

ואמרו עוד כי השמות שיש לישראל הם שמות הנשמות. וכבר העירותי בזה בפירוש פסוק ושם רשעים ירקב (משלי י"ז), וכמאמר חז"ל שאמרו (חזקוני ח"א ר"ת) שאין הרשעים זוכרים את שמם. והטעם הוא כי הרשע אין לו נפש, וכמו שרמוז בפסוק ושמת סכין בלועך אם בעל נפש אתה (משלי כ"ב). הא למדת שהרשע אינו בעל נפש, כי נשבת היא ממנו, ולזה אין הרשעים מכירים את שמם, כי אינם בעלי נפש בעלת השם:

וכאן אמר וילך משה, פירוש רוח החיים שבו שתקרא משה, הלכה כסדר הרגיל למי שמגיע קצו, וכינה לנפשו לשון זכר, כי הוא סימן לגדול הנפש כשתהיה במדרגת זכר, והודיע הכתוב במה שאמר וידבר את וגו', שהרגיש בהליכתו והכיר שהגיע קצו ביום ההוא, כאמרו בן מאה וגו' אנכי היום, ואמרו ז"ל (פסוקים יג) היום מלאו ימי ושנותי:

ואם תאמר מנין ידע משה בדיוק יום המיתה. הלא אמרו ז"ל כי מיום שינוסו הצללים עד יום המיתה הם ארבעים יום, ומי יודע הדברים יותר ממשה, והשכיל וידע יום קצו, והכרה כזו מושגת היא לגדולי עולם, ועיין מה שכתבתי בפסוק ויקרבו ימי ישראל (בראשית מז כט):

וידבר את (כל) סדכרים וגו'. אומרו את (כל) הדברים, להעיר שהגם שהגיע יום פטירתו כאמרו אנכי היום פירוש היום מלאו ימי וגו', אף על פי כן היה בו כח היכול דבר כל הדברים הנאמרים מכאן ועד סוף הספר, מה שאין כח בזולתו עשות כן, בין בכח הגופי בין בכח השכל:

ויאמר אלהם בן מאה ועשרים שנה אנכי היום לא אוכל עוד לצאת ולבוא וה' אמר אלי לא תעבור את הירדן הזה: {ל"א ב'}

לא אוכל עוד וגו'. לפי מה שפירשתי שהכיר בסילוק הנשמה

הנקראת משה, אמר לא אוכל על דרך אומרים בספר הזוהר (ח"א כ"ז) וז"ל כד

לעילוי נשמת
הרה"ח ראובן בן הרה"ח ישראל עוזר קליין זצ"ל
נלב"ע בחג השבועות תשע"א